

บทที่ 1

บทนำ

พยาธิใบไม้ *Clinostomum* spp. หลายชนิดมีรายงานการก่อให้เกิดโรค yellow grub ในสัตว์น้ำ เช่นปลาน้ำจืด ซึ่งระยะเมตาเซอรัคคาเรียที่พบในปลาน้ำจืดนั้น มีลักษณะเป็นก้อนสีเหลือง มักพบในกลุ่มปลาตก ปลากระพง ปลาช่อน ปลาหมอ และ ปลาแสงอาทิตย์ สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย โดยจะพบฝังตัวในเหงือกและกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของปลา ทำให้เกิดความเสียหายต่อเนื้อเยื่อปลา (Gray, 1914) นอกจากนี้มีรายงานการติดเชื้อหนอนพยาธิ *C. complanatum* ระยะตัวเต็มวัยในคนโดยบังเอิญ (accidental host) จากผู้ป่วยในประเทศเกาหลี อินเดีย และญี่ปุ่น ผู้ป่วยมีอาการระคายเคืองในลำคอ เป็นแผลบริเวณคอหอย มีอาการไอและมีเลือดปนออกมากับเสมหะ (Chung *et al.*, 1995; Park *et al.*, 2009) มีรายงานการพบตัวเต็มวัยในนกยาง *Egretta alba* (Aohagi *et al.*, 1992) สำหรับประเทศไทยมีรายงานการพบ *C. philippinensis* ในปลาบู่ทราย (*Oxyeleotris marmoratus*) ปลาสลิค (*Trichopodus cantoris*) ปลาหมอไทย (*Anabas testudineus*) พบ *C. piscidium* ในปลากระดี่หม้อ (*Trichopodus trichopterus*) พบ *C. complanatum* ในปลากทราย (*Notopterus chitala*) ปลาช่อน (*Channa striata*) ปลาตุ๊กต๋าน (*Clarias batrachus*) ปลาตุ๊กต๋อ (*Clarias macrocephalus*) และปลาสลิค (*Trichogaster pectoralis*) (วัชรียา, 2556; Kanthiyah and Wongsawad, 2013)

ในการศึกษาครั้งนี้เลือกศึกษาพยาธิใบไม้ *Clinostomum* sp. ในปลาหมอไทย (*Anabas testudineus*) และปลากระดี่หม้อ (*Trichogaster trichopterus*) ซึ่งเป็นปลาน้ำจืดพบได้ทั่วไปตามแหล่งน้ำทั่วทุกภาคของประเทศ และประชาชนนิยมนำมาประกอบอาหาร บางพื้นที่มีการเพาะเลี้ยงเพื่อจำหน่าย และในบางฤดูกาลจะมีราคาค่อนข้างสูง จัดว่าเป็นปลาเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้แก่ผู้เพาะเลี้ยง ปลาทั้งสองชนิดนี้สามารถเป็นได้ทั้งโฮสต์เฉพาะ (definitive host) โฮสต์กึ่งกลาง (intermediate host) และโฮสต์ส่งผ่าน (transport host) ของตัวอ่อนหนอนพยาธิหลายชนิด การติดเชื้อหนอนพยาธินั้นนอกจากจะส่งผลให้เกิดความเสียหายอย่างมากต่อสุขภาพมนุษย์และสัตว์เลี้ยงแล้วในบางพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของหนอนพยาธิอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้อีกด้วย จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่าปลาหมอไทยและปลากระดี่หม้อ มีการติดพยาธิชนิดนี้ค่อนข้างสูง จึงเลือกที่จะนำมาศึกษาให้ทราบถึงอัตราการแพร่ระบาดของหนอนพยาธิ *Clinostomum* sp. ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลทางปรสิตวิทยา ในการวางแผนควบคุมการเกิดโรคพยาธิซึ่งแพร่ระบาดสู่คนและสัตว์ อีกทั้งการสำรวจและศึกษาพยาธิใบไม้ *Clinostomum* sp. ในประเทศไทยยังมีอยู่น้อยมาก

และไม่ได้รับการจัดจำแนกอย่างละเอียด ดังนั้นการศึกษาค้างนี้จึงได้จัดจำแนกพยาธิใบไม้ชนิดนี้โดยวิธีดั้งเดิม (classical method) ร่วมกับวิธีการทางอนุชีววิทยา (molecular method) ผลการศึกษาค้างนี้ทำให้ทราบชนิดของ *Clinostomum* sp. ที่พบระบาดในปลาหมอไทยและปลากระดี่หม้อในเขตจังหวัดเชียงใหม่อย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความชุกของการติดเชื้อของพยาธิใบไม้ *Clinostomum* sp. ในปลาหมอไทย (*Anabas testudineus*) และปลากระดี่หม้อ (*Trichogaster trichopterus*) ในเขตจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อจัดจำแนกชนิดของพยาธิใบไม้ *Clinostomum* sp. ในปลาหมอไทย (*Anabas testudineus*) และปลากระดี่หม้อ (*Trichogaster trichopterus*) โดยใช้วิธีการดั้งเดิมร่วมกับวิธีการทางอนุชีววิทยา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved